

Odborné stanovisko¹

Vážený pán xxxxx,

Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva (ďalej ako „*Stredisko*“) ste dňa xxxxx doručili podnet, v ktorom namietate zavedenie tzv. „*dámskych kupé*“ národným dopravcom Železničná spoločnosť Slovensko, a. s., Rožňavská 1, 832 72, Bratislava IČO: 35 914 939 (ďalej ako „*Dopravca*“).

Stredisko v zmysle ustanovenia § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z.z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva vydáva na požiadanie fyzických osôb alebo právnických osôb alebo z vlastnej iniciatívy odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona.

Opis posudzovaného prípadu

V podnete uvádzate, že podľa medializovaných informácií Dopravca zaviedol kupé, do ktorého môžu vstúpiť iba ženy, čo považujete za diskrimináciu v zmysle zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) (ďalej ako „*antidiskriminačný zákon*“).

Domnievate sa, že Dopravca zavedením takýchto „*dámskych kupé*“ diskriminuje mužov, ktorí nemajú žiadnu možnosť takéto kupé využiť. Ďalej dodávate, že podľa Vášho názoru aj muži sú obeťami násillia vo vlakoch a mali by byť chránení rovnako ako ženy.

Podľa medializovaných informácií Dopravca vyhradil pre ženy „*dámske kupé*“, do ktorého môžu okrem nich vstúpiť iba chlapi do desiatich rokov.² K zavedeniu týchto kupé pristúpil z dôvodu ochrany žien, od ktorých zaznamenal viacero podnetov na obťažovanie vo vlakoch zo strany mužov. Prepravca zároveň uviedol, že na tieto kupé bude vlakový personál dohliadať vo zvýšenej miere.³

---

¹ Vydané podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov.

² Prepravu v kupé vyhradenom pre ženy vo vozňoch na sedenie upravuje článok A.17 Prepravného poriadku Železničnej spoločnosti Slovensko, a.s. platného od 1. 1. 2024, Dostupné na: <https://www.zssk.sk/wp-content/uploads/2024/01/PP-ZSSK-od-2024-01-01-1.pdf>

³ Medializované informácie zo dňa 17. júna 2024, Dostupné na: <https://spravy.rtv.s.sk/2024/06/mnoho-zien-vo-vlakoch-celilo-obtazovaniu-zeleznicna-spolocnost-preto-zaviedla-novinku-specialne-damske-kupe/>

Uvedená služba Dopravcu je dostupná v expresných vlakoch Ex 600 až 613, 621, 622, 623, 624, 626, 627⁴. Služba bude vo vozni 2. triedy číslo 2 resp. číslo 3, v kupé číslo 4, ktorý bude označený piktogramom.⁵

Právny rámec

Prijatiu dôvodného záveru o porušení zákazu diskriminácie predchádza identifikácia jeho znakov, ktoré vymedzuje antidiskriminačný zákon. K dôvodnému záveru o diskriminácii tak môže dôjsť až na základe kumulatívnej identifikácie jednotlivých definičných znakov diskriminácie vymedzených antidiskriminačnou legislatívou. Musí byť jasne identifikovateľná zákonom chránená oblasť právnych vzťahov, dôvod, na základe ktorého nemožno s fyzickými, či právnickými osobami zaobchádzať menej priaznivo a jednotlivé formy diskriminácie. Zároveň je nutné vyhodnotiť či došlo alebo mohlo dôjsť k menej priaznivému zaobchádzaniu, a to na základe zisteného skutkového stavu.

Antidiskriminačný zákon stanovuje osobnú a vecnú pôsobnosť v § 3 ods. 1 antidiskriminačného zákona. Podľa § 3 ods. 1 „každý je povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v oblasti pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a vo vzdelávaní.“ Osobná pôsobnosť je pôsobnosťou všeobecnou. Naproti tomu vecná pôsobnosť sa vzťahuje len na určité oblasti spoločenských vzťahov.

Opätovné vyjadrenie povinnosti dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania upravuje § 5 ods. 1 antidiskriminačného zákona, v zmysle ktorého „v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania sa v sociálnom zabezpečení, zdravotnej starostlivosti, pri poskytovaní tovarov a služieb a vo vzdelávaní zakazuje diskriminácia osôb z dôvodov podľa § 2 ods. 1.“ Podľa § 5 ods. 2 písm. d) „zásada rovnakého zaobchádzania podľa odseku 1 sa uplatňuje len v spojení s právami osôb ustanovenými osobitnými zákonmi v oblastiach prístupu a poskytovania tovarov a služieb vrátane bývania, ktoré sú poskytované verejnosti právnickými osobami a fyzickými osobami podnikateľmi.“ Takýmto osobitným zákonom pre oblasť poskytovania tovarov a služieb je zákon č. 108/2024 Z.z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý v § 4 ods. 1 písm. h) upravuje povinnosť obchodníka pri predaji alebo pri poskytovaní produktu dodržiavať vo vzťahu k spotrebiteľovi zásadu rovnakého zaobchádzania.

Pre posúdenie určitého konania ako diskriminačného podľa antidiskriminačného zákona je vždy potrebná existencia niektorého z dôvodov uvedených v § 2 ods. 1, v zmysle ktorého „dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia,

⁴ Vlak jazdiace z Bratislavy do Košíc a späť.

⁵ Dostupné na: <https://www.zssk.sk/aktuality/prehľad-zmien-cestovneho-poriadku-od-9-juna-2024/>

náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.“

Posledným definičným znakom, ktorý musí byť identifikovaný na to, aby bolo možné hovoriť o diskriminácii je forma diskriminácie. V zmysle ustanovenia § 2a antidiskriminačného zákona „*Diskriminácia je priama diskriminácia, nepriama diskriminácia, obťažovanie, sexuálne obťažovanie a neoprávnený postih; diskriminácia je aj pokyn na diskrimináciu a nabádanie na diskrimináciu.*“ Jednou z foriem je aj **priama diskriminácia**, ktorú § 2a ods. 2 definuje ako „*konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii.*“

Osobitné výnimky zo zásady rovnakého zaobchádzania z dôvodu pohlavia stanovuje § 8 ods. 7 písm. c), podľa ktorého „*diskriminácia z dôvodu pohlavia nie je objektívne odôvodnené rozdielne zaobchádzanie spočívajúce v poskytovaní tovarov a služieb výlučne alebo prednostne príslušníkom jedného pohlavia, ak sleduje legitímny cieľ a ak sú prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa primerané a nevyhnutné*“. Pre interpretáciu tohto ustanovenia je užitočné nazerať aj na odseky 16⁶ a 17⁷ preambuly k Smernici 2004/113/ES o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu.

Právne posúdenie

Prvým krokom právneho posúdenia, ktorý predchádza identifikácii jednotlivých definičných znakov diskriminácie je vyhodnotenie otázky, či v danom prípade došlo alebo mohlo dôjsť k menej priaznivému zaobchádzaniu. V posudzovanom prípade má menej priaznivé zaobchádzanie spočívať vo vytvorení tzv. „**dámskych kupé**“ Dopravcom, do ktorých môžu vstúpiť iba ženy.

V podnete namietate diskrimináciu pri poskytovaní služieb Dopravcu. Jednou z oblastí, v ktorej antidiskriminačný zákon poskytuje právnu ochranu je aj oblasť poskytovanie tovarov a služieb.

⁶ Odsek 16 - Rozdiely v zaobchádzaní sa môžu uznať len vtedy, ak sú odôvodnené legitímnym cieľom. Legitímnym cieľom môže byť napríklad ochrana obetí sexuálneho násillia (v prípadoch ako je zriaďovanie útulkov výhradne pre mužov alebo pre ženy), dôvody súkromia a slušnosti (v prípadoch, keď ubytovanie poskytuje osoba v časti svoje domácnosti), podpora rovnosti pohlaví alebo záujmov mužov alebo žien (napríklad dobrovoľné organizácie výhradne pre mužov alebo pre ženy), sloboda združovania (v prípade členstva v súkromných kluboch výhradne pre mužov alebo pre ženy) a organizovanie športových podujatí (napríklad športové podujatia výhradne pre mužov alebo pre ženy). Napriek tomu by bolo primerané a potrebné akékoľvek obmedzenie v súlade s kritériami vyplývajúcimi z judikatúry Súdneho dvora Európskych spoločností.

⁷ Odsek 17 - Zásada rovnakého zaobchádzania v prístupe k tovaru a službám nevyžaduje, aby boli zariadenia vždy poskytované spoločne pre mužov a ženy, pokiaľ nie sú poskytované výhodnejšie pre príslušníkov jedného pohlavia.

Dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v tejto oblasti je povinný každý, ak sú tieto poskytované verejnosti právnickými osobami a fyzickými osobami - podnikateľmi. Vo Vašom prípade **ide nepochybné o oblasť poskytovania služieb**, čím je splnená jedná z podmienok nevyhnutných na identifikáciu diskriminácie.

Ďalšia z podmienok ktorú je nevyhnutné skúmať je identifikácia dôvodu menej priaznivé zaobchádzania. Vo Vašom podnete namietate menej priaznivé zaobchádzanie s mužmi, ktorí nemajú možnosť vstúpiť do „dámskeho kupé“. Je teda nepochybné, že v prípade zákazu vstupu mužom do „dámskeho kupé“ **je rozlišovacím kritériom práve pohlavie**.

Podľa ustanovenia § 8 ods. 7 písm. c) antidiskriminačného zákona však nie je možné každé prednostné poskytovanie verejne dostupných tovarov a služieb niektorému z pohlaví nazývať diskrimináciou. Podstata posúdenia Vášho podnetu bude spočívať v zodpovedaní otázky, **či existuje legitímny cieľ pre rozdielne zaobchádzanie s mužmi a ženami pri využívaní „dámskych kupé“ vo vlakoch Dopravcu, a či prostriedky použité na dosiahnutie tohto cieľa sú primerané a nevyhnutné.**

V súvislosti s posudzovaným prípadom si Stredisko dovoľuje uviesť, že obdobným prípadom sa zaoberal aj verejný ochranca práv v Českej republike JUDr. Pavel Varvařovský. Vzhľadom na skutočnosť, že rovnako ako slovenská antidiskriminačná legislatíva, aj antidiskriminačný zákon v Českej republike je výsledkom transpozície smerníc európskej únie, vychádza Stredisko v rámci vyhodnocovania danej právnej veci aj z posúdenia verejného ochrancu práv v Českej republike, kedy interpretujeme jednotný výklad. Dňa 7. februára 2012 bol verejnému ochrancovi práva doručený podnet, v ktorom jeho podávateľ uviedol, že považuje za diskriminačné opatrenie železničného dopravcu podľa ktorého boli vyčlenené niektoré kupé výlučne ženám. Železničný dopravca (ďalej ako "ŽD"), takúto prax v tom čase zdôvodnil tým, že chce zvýšiť využívanie vlakovej dopravy ženami. **Chcel totiž uvedeným opatrením zaistiť bezpečnosť žien, z ktorých mnohé nejazdili vlakmi práve z dôvodu pocitu nebezpečia.**⁸ Verejný ochranca práv vo svojej správe z 21. marca 2012, Sp. zn. 38/2012/DIS/LO **hľadal odpoveď na otázku, či cieľ opatrení, tzn. zaistenie pocitu bezpečia cestujúcim ženám, je možné považovať za legitímny cieľ v uvedenom zmysle.** K danej otázke uviedol nasledovne: *„Jelikož ženy, které byly dotazovány na příčiny poklesu zájmu o drážní dopravu, uvedly, že důvodem je skutečně obava o bezpečnost, je možné dojít k závěru, že snaha o motivaci ženského pohlaví ke zvýšení zájmu o tento typ cestování je oprávněná. Nalákání vyššího počtu cestujících žen proto nepochybně legitimním cílem je. Zavedené opatření navíc nevyklučuje muže z nabízené služby, tj. využití drážní dopravy. Účelem přijetí antidiskriminační legislativy je především ochrana menšin, které mají omezený přístup právě například ke službám: takovou menšinou muži v uvedeném kontextu nejsou (protože službu využívají ve větší míře než ženy). A dále je třeba se ptát, zda zavedením Vámi*

⁸ https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/ceske-drahy-zkusebne-nasadily-vagony-jen-pro-zeny.A120204_1727561_ekonomika_zep

kritizovaného opatrení dochází k jakékoli újmě na straně mužů. Pokud nedochází k tomu, že by byly výrazně omezeny možnosti mužů cestovat vlakem, nelze dospět k závěru o vzniku újmy.“ Na základe uvedeného verejný ochranca dospel k záveru, že „s ohľadom na to, že cieľ, ktorého sa ŽD snaží dosáhnout, je legitímni, uplatněním Vámi zmiňovaného opatření nedochází k vylučování mužů a jejich omezení způsobené vyhrazením kupé pro ženy shledávám přiměřeným, nejedná se o diskriminaci mužů.“⁹

Vyššie uvedené závery verejného ochranu práv JUDr. Pavla Varvašovského potvrdila v roku 2018 aj verejná ochrankyňa práv Anna Šabatová. V tlačovej správe zo dňa 16. marca 2018 uviedla, že „Zvyšovať pocit bezpečí a zájem žien o cestování vlakem je legitimním cílem, kterého lze dosáhnout zřizováním dámských kupé. Důležitá je skutečnost, že dámská kupé nemohou výrazněji omezit, nebo dokonce vyloučit přístup mužů k vlakové dopravě, protože tato kupé nejsou zřizována ve všech vlacích. Tam, kde dámská kupé jsou, představují pouhých 6 míst v celém vlaku.“¹⁰

Stredisko v uvedenom prípade **konštatuje, že ochrana žien pred obťažovaním vo vlakoch zo strany mužov predstavuje legitímny cieľ**. Dopravca pri zavedení tejto služby vychádzal najmä z podnetov od žien, ktoré mali priame skúsenosti s takýmto zásahom do ich súkromnej sféry. Rozhodnutie Dopravcu zaviesť „dámske kupé“, do ktorých majú muži od 10 rokov vstup zakázaný je objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného cieľa. Stredisko považuje tiež za dôležité uviesť, že „dámske kupé“ **nemôže výrazne obmedziť alebo dokonca vylúčiť prístup mužov k danej službe**¹¹, ktorou je vlaková preprava a teda **prostriedky použité na dosiahnutie cieľa je možné považovať za primerané a nevyhnutné**.

Záver

Stredisko v rámci svojho zákonného mandátu pristúpilo k posúdeniu nožnej diskriminácie mužov pri poskytovaní tovarov a služieb, a to zriadením „dámskych kupé“ v niektorých vlakoch národného dopravcu Železničná spoločnosť Slovensko, a. s.. Dospelo k záveru, že zriadenie „dámskych kupé“ vo vlakoch je v súlade s § 8 ods. 7 písm. c) antidiskriminačného zákona.

---

⁹ Dostupné na: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1832>

¹⁰ Dostupné na: <https://www.ochrance.cz/aktualne/damska-kupe-muze-nediskriminuji/>

¹¹ Služba je dostupná vo vozni 2. triedy číslo 2 resp. číslo 3, v kupé číslo 4, čo predstavuje jedno kupé v celom vlaku.